

Landelijk bureau DISK 42 jaar

Door Hub Crijns en Trinus Hoekstra, beide directeuren van landelijk bureau DISK

Op vrijdag 16 mei hield landelijk bureau DISK in Amersfoort een 'vaarwelbijeenkomst' vanwege het beëindigen van alle activiteiten. Wie terugkijkt in de geschiedenis van dit bureau zal het unieke van deze oecumenische organisatie kunnen begrijpen.

Het begin van het landelijk werk

Het rooms-katholieke arbeidspastoraat is ontstaan tijdens de Tweede Wereldoorlog in het bisdom Roermond als een antwoord om in de moderne industriële samenleving een eigentijdse vorm van zielzorg te bedrijven. In de jaren vijftig is de werksoort verder verspreid geraakt in Nederland, onder de impulsen van enerzijds religieuze instituten en anderzijds de diverse bisdommen. In 1953 leidt het regelmatig overleg tussen hoofdaalmoezeniers uit de bisdommen tot de oprichting van een Landelijke Contactraad Bedrijfsapostolaat. Ondersteuner van deze Contact Raad was vanuit het Bisdom Haarlem de hoofdaalmoezenier Coen Geraets. Een belangrijke activiteit van deze Contact Raad is het Congres, dat op 23 en 24 juni 1965 op Conferentiecentrum Kontakt der Continenten in Soesterberg gehouden wordt, waarbij kardinaal Alfrink en de bisschoppen Doodewaard (Haarlem), Janssen (Rotterdam) en Bekkers (Den Bosch) aanwezig waren, naast enige provinciaals van meewerkende ordes en congregaties en 90 bedrijfsaalmoezeniers.

Vanuit deze Contactraad is o.a. door het werk van pater Jan van der Meer a.a., hoofdaalmoezenier van het bisdom Breda, het landelijk bureau voortgekomen: de katholieke Stichting Bedrijfsapostolaat Nederland (SBN), opgericht 10 maart 1970. Bij de oprichting van SBN is verwezen naar de brief van Paulus aan de Romeinen, 14,17-19: "Het Koninkrijk van God is geen kwestie van spijs en drank, maar is gerechtigheid, vrede en vreugde door de heilige Geest. Wie op deze wijze Christus dient, is door God aanvaard en geacht bij de mensen. Wij streven dus naar dat wat de vrede en opbouw van onze gemeenschap bevordert".

Eerste voorzitter van deze Stichting was Boy Trip, de latere minister van wetenschapsbeleid in het eerste kabinet Den Uijl en eerste directeur pater ir. Jan Bouwman o.s.a.. Per 1 januari 1970 was hij met zijn werk begonnen en had zijn intrek genomen bij het landelijk bureau van de protestantse kerken in Driebergen. Op 23 januari 1975 is de oprichtingsakte statutair gewijzigd ten behoeve van een meer inhoudelijke en programmatische omschrijving van de doelstelling van het landelijk bureau.

Het protestantse arbeidspastoraat is ontstaan vanaf de jaren vijftig vanuit de oprichting van lokale Stichtingen Evangelie en Industrie. De eerste ontstond in 1948 in de IJmond bij Hoogovens. Drijvende kracht in het landelijk bij elkaar houden van dit lokale werk was de econoom Dr. J.C.C. Rupp, werkzaam bij de Nederlandse Hervormde Kerk als secretaris Raad voor de inwendige Zending en later directeur Kerk en Wereld en secretaris van de synodale werkgroep Kerk en Samenleving. In 1962 leidt het landelijk overleg tussen de lokale initiatieven tot de oprichting van de Centrale Raad voor Evangelie en Industrie. Uiteindelijk ontstond een eigen landelijk bureau, het protestantse Centraal Interkerkelijk Bureau voor het Bedrijfsleven (CIBB), opgericht 14 maart 1966 met als eerste voorzitter Ds. Herman Wethmar en eerste directeur Ds. Bas van der Wal. Allereerst was het bureau CIBB gevestigd in het Universitaire Instituut Vormingswerk bedrijfsleven (UIVB) te Utrecht. Na een korte tijd thuis bij Ds. Bas van der Wal kwam het vanaf februari 1969 terecht in een houten barak op het terrein van Kerk en Wereld te Driebergen.

Ontstaan van een oecumenisch bureau

In de loop van het jaar 1971 groeiden de rooms-katholieke en protestantse landelijke bureaus voor het arbeidspastoraat naar elkaar toe. Het overlijden van de eerste katholieke directeur, pater Ir. Jan Bouwman o.s.a. op 14 mei 1970 als gevolg van een verkeersongeluk, en van de eerste protestantse directeur Ds. Bas van der Wal op 24 mei 1971, als gevolg van

een ernstige ziekte, gaven de aanzet tot de oecumenische voortzetting. Opeens stond de opvolger aan katholieke kant Drs. Jan Scheffers ofm. cap. er alleen voor. De afzonderlijke bureaus waren eerder gevestigd in Driebergen op het terrein van 'Kerk en Wereld' en de omgeving van dit "park en kerk" deed geïsoleerd aan. Jan Scheffers had goede banden met de gemeenschap van de paters kapucijnen, die sinds 1950 het werk van het bedrijfsapostolaat onder de textielateliers en scheepswerven in Amsterdam-Noord deden en sinds 1958 hun centrum hadden aan de Noordermarkt 26 in Amsterdam.

De besturen van de Stichting Centraal Interkerkelijk Bureau voor het Bedrijfsleven (CIBB) en de Stichting Bedrijfsapostolaat Nederland overlegden volop en besloten in hun vergaderingen van 14 februari 1972 tot samenwerking in een oecumenisch bureau. Daartoe werd een derde stichting in het leven geroepen: de Dienst in de Industriële Samenleving vanwege de Kerken (DISK) en op 10 april 1972 stemden de besturen met de tekst van de statuten voor de nieuwe stichting in. Zo werd op 5 juni van dat jaar de oprichting van de Stichting bureau Dienst in de Industriële Samenleving vanwege de Kerken (DISK) bij de notaris per akte vastgelegd.

In augustus volgde de verhuizing naar Amsterdam. Het bureau werd gevestigd aan de Noordermarkt 26 in het pand, van waaruit de paters kapucijnen al enkele decennia zich inzetten voor bedrijfsapostolaat in Amsterdam. Aan de oprichting namen deel: het Rooms-Katholiek Kerkgenootschap, de Doopsgezinden, Baptisten, Gereformeerden, Hervormden, Lutheranen, Remonstranten en Oud-Katholieken. De Christelijk Gereformeerden Kerken traden later toe, haakten af eind jaren tachtig en traden toe als waarnemer medio jaren negentig. De bezetting van het landelijk bureau was bij de start van bescheiden omvang: een katholieke en een protestantse directeur en een secretaresse in deeltijd. Het voorwerk door pater Jan Scheffers, kapucijn, theoloog en socioloog is al genoemd. Zijn protestantse collega werd in augustus 1972 Ds. Hendrik Jan ter Bals. Directiesecretaresse werd Mevr. Elly Aarsman.

De eerste stappen

In de brochure ter introductie van het nieuwe landelijke centrum verklaarden de beide voorzitters Boy Trip en Ds. Henk Wethmar: "Wij zijn ervan overtuigd, dat in onze tijd geen geloof echt is, dat geen diepe aanraking heeft met de werkelijkheid van het mensenleven - en dat geen mensenleven echt is, zonder een diep stuk verantwoording in Gods wereld".

In de jaren zeventig functioneert het landelijk bureau vooral in dienstbaarheid. Het landelijk bureau heeft vanuit het langzamerhand gegroeide algemeen bestuur van DISK (het samen vergaderen van de besturen van SBN en CIBB) de volgende taken gekregen:

1. het verlenen van service aan de plaatselijke werkeenheden;
2. het doorvertalen van de bevindingen van deze werkeenheden naar het beleid van de kerken;
3. het leveren van een bijdrage aan de discussies in de samenleving over essentiële vragen, die het bedrijfsleven oproept.

Het werk in ontwikkeling

De ontwikkelingen van het landelijk bureau lopen parallel aan de werksporen, die het plaatselijk werk volgt. De programma's, projecten en publicaties zijn meestal ondersteunend aan of volgend uit deze werksporen.

1. Het bedrijfsgerichte werkspoor.
2. Het op uitkeringsgerechtigden gerichte werkspoor.
3. Het op kerken gerichte werkspoor.
4. Het op de maatschappij gerichte werkspoor en internationale contacten.
5. Een landelijk communicatiebeleid, dat zich uit in het uitgeven van verschillende tijdschriften, diverse boekenseries, werkmaterialen, studie- en handboeken, themaboeken, magazines, beleidsnota's, en vele artikelen in allerlei media. Regelmatig is medewerking gegeven aan programma's op radio en TV.

Vanaf de oprichting is het werk in de jaren zeventig gericht geweest op de ondersteuning van het arbeidspastoraat en het landelijk bestuur, op het onderhouden van internationale contacten, en het doorvertalen van de opgedane ervaringen naar kerken en samenleving. In de discussies over het beleid vallen twee thema's op: is de werksoort kerkelijk of bij de werkweld horend en gaat het om structuren of mensen?

Politiserende ontwikkeling in de jaren zeventig

Vijfendertig jaar geleden bestond wat we nu aanduiden als het oecumenische arbeidspastoraat in de vorm van die twee andere gestalten: aan rooms-katholieke zijde het bedrijfsapostolaat en aan protestantse zijde het industriepastoraat. In het begin van de jaren '70 ging deze vorm van pastoraat zijn politiserende fase in. In 1971 was de zogenaamde 'Open Brief' gepubliceerd. Deze brief was geschreven door een twintigtal bedrijfsaalmoezeniers en industriepredikanten. De toon van de brief was dat het in dit pastoraat niet moest gaan om aanpassing van mensen aan een nieuw industrieel klimaat, en niet in de eerste plaats om het troosten van mensen, maar om mensen tot hun recht te laten komen in de arbeidssituatie. De brief riep een stroom op van uiteenlopende reacties, van grote bijval tot scherpe kritiek. Werkgevers vroegen zich af of de brief niet te idealistisch en te utopisch was. De vakbeweging zag in de brief een welkome ondersteuning. De brief is voor de koers en het imago van het bedrijfsapostolaat en industriepastoraat van groot belang geweest. Ze maakte duidelijk dat bedrijfsapostolaat en industriepastoraat niet konden volstaan met individueel pastoraat, maar dat pastoraat in een industrieel klimaat direct te maken heeft met de maatschappelijke structuren en de sociaaleconomische context waarbinnen mensen leven en werken. Teleurstellend voor de briefschrijvers was dat de kerken, in feite de eerste geadresseerden van de brief, niet of nauwelijks reageerden. Hiermee was de brief echter tegelijkertijd tekenend voor de relatie tot de kerken zoals die zich ontwikkelde: de maatschappijkritische kopgroep van het bedrijfsapostolaat en industriepastoraat verloor de aansluiting met het grote peloton van de kerken.

In deze jaren bereikten bedrijfsapostolaat en industriepastoraat kwantitatief gezien de hoogste top met aan rooms-katholieke zijde 87 paters, religieuzen en assistenten en aan protestantse zijde 12 industriepredikanten.

Maatschappijkritisch pastoraat

De jaren tachtig starten met een langdurige economische crisis en het arbeidspastoraat werkt vooral met groepen mensen, die in de verdrukking zijn geraakt. Dit uit zich in het toegenomen werk met uitkeringsgerechtigden, arbeidsongeschikten en bijstandsvrouwen. Vanaf 1984 maakt het bureau werkmateriaal voor de kerken, te gebruiken bij de zondag van de arbeid, en bid- en dankdag voor gewas en arbeid. Het internationale werkspoor wordt bewust afgebouwd. In 1987 ontstaat de oecumenische werkgroep De Arme Kant van Nederland en het project Kerkvrouwen ontmoeten bijstandsvrouwen, later hernoemd tot Economie, Vrouwen en Armoede (EVA).

Met name in de tweede helft van de jaren '80 lopen de getallen bedrijfsaalmoezeniers en industriepredikanten terug. Misschien had het ermee te maken dat bedrijfsapostolaat en industriepastoraat vanaf het begin van de jaren '70 een meer maatschappijkritische toon aansloegen zowel in de richting van het bedrijfsleven als van de kerken. Het bedrijfsleven trok zich gaandeweg terug uit de financiering en de kerken werden steeds meer aarzelend in de overname hiervan.

De maatschappijkritische lijn is kenmerkend gebleven voor het bedrijfsapostolaat en industriepastoraat, ook toen in het begin van de jaren negentig de naam veranderde in arbeidspastoraat. Deze verandering van naam vormde een streep onder een ontwikkeling waarin de aandacht voor arbeid in de strikt industriële sectoren verschoof naar arbeid als een breed thema, zich afspelend in verschillende sectoren en onderscheiden in betaalde en onbetaalde arbeid. Vooral met een thema als armoede kwam rond het midden van de jaren '80 ook sterk

de noodzaak op van de onderkenning van de betekenis van het ontbreken van betaalde arbeid in situaties van werkloosheid en arbeidsongeschiktheid.

Twintigjarig jubileum

Het twintigjarig jubileum van landelijk bureau DISK in 1992 wordt gevierd met het katern 'DISK, 20 jaar gekoppeld: geloof en arbeid' in 121, nummer 6, 17 april 1992 van de RKK en met de jubileumbundel bij het twintigjarig bestaan van landelijk bureau DISK 'Sta eens even stil, Arbeidspastoraat in verhaal en feit', die verschenen is als DISK Cahier 17 bij uitgeverij Kok te Kampen in 1992.

In dit jubileumjaar wordt de gegroeide oecumenische samenwerking bevestigd met een statutenwijziging, die meer nadruk legt op de inhoudelijke functie van landelijk bureau DISK, die op 19 juni 1992 wordt ondertekend bij notaris Kantoor Krans in Den Haag. De te naamstelling wijzigt van Stichting Bureau Dienst in de Industriële Samenleving vanwege de Kerken, na statutenwijziging genaamd: Stichting Landelijk Bureau Dienst in de Industriële Samenleving vanwege de Kerken (DISK).

Arbeidspastoraat

In de loop van de jaren negentig werd de systematiek van de wijze van werken in het arbeidspastoraat doordacht en op formule gebracht. De woorden presentie, reflectie en presentatie vormden de kern hiervan. Presentie stond hierbij voor de wijze waarop arbeidspastores aanwezig waren in de wereld van de arbeid, mensen opzochten op hun werkplek, stage liepen, contacten legden met vakbonden en ondernemingsraad en bedrijven van onderop verkenden, van productievloer tot directiekamer. Deze plekken in de wereld van de arbeid konden heel divers zijn. Het kon gaan om een industrieel productiebedrijf, een agrarisch bedrijf, een inloophuis, een ontmoetingsplek voor arbeidsongeschikten, maar het kon ook een zorginstelling zijn. In de reflectie ging het om de wijze waarop een arbeidspastor reflecteerde op de ervaringen uit zijn of haar ontmoetingen en door middel van studie tot verdieping kwam. Presentatie stond voor de wijze waarop een arbeidspastor de resultaten uit de momenten van presentie en reflectie inzette in ondersteuning en toerusting van parochies en kerkelijke gemeenten en in deelname aan het publieke debat.

Aan het eind van de jaren negentig vond in deze drieslag een forse verschuiving plaats in de richting van het moment van de presentatie. Zowel aan rooms-katholieke als aan protestantse zijde werd het arbeidspastoraat steeds meer ingericht en ingezet als dienstverlening aan de parochie en de plaatselijke kerkelijke gemeente. Arbeidspastores bleven hun werk weliswaar onder woorden brengen binnen de drieslag in hun werk van presentie, reflectie en presentatie, maar de kern van het werk verschoof van presentie naar presentatie.

In deze periode ontstond voor arbeidspastores gemakkelijk een lastig spanningsveld wanneer kerkelijke opdrachtgevers de nadruk legden op presentatie, met name op het element vorming en toerusting van de parochie of lokale kerkelijke gemeente, terwijl voor de arbeidspastores zelf de nadruk evenzeer lag op het presentiewerk met zijn pastorale en missionaire aspecten. In dit presentiewerk zagen zij zichzelf als pastor volop aanwezig in de seculiere wereld van de arbeid om daar de kerk op missionaire wijze te vertegenwoordigen met hun aandacht voor de vraag wat mensen voor zin en onzin, vreugde en moeite beleefden aan hun werk. Bovendien was de eigen ervaring van de arbeidspastores dat hun presentiewerk hen juist meer in staat stelde om op een adequate wijze parochies en kerkelijke gemeenten toe te rusten in hun betrokkenheid op arbeid. Hun kennis van de wereld van de arbeid was immers in de presentie gebaseerd op ontmoetingen in plaats van alleen op studie.

De jaren negentig laten een sterke expansie van het landelijk DISK werk zien. Landelijk DISK groeit tegen de verdrukking in, want financieel krijgen allerlei kerkelijke activiteiten het steeds moeilijker. Het arbeidspastoraat richt zich vooral op de werkvloer en de mensen daar en het bureau is ondersteunend in de ontwikkeling van het denken rond missionaire presentie. Het speelt in op landelijk sociaal-economische discussies met een decade projecten rond

geloof en economie. Het bureau wordt gewaardeerd als 'luis in de pels' van de sociale partners en de landelijke politiek. Naar de kerken worden de contacten versterkt en uitgediept.

Zilveren jubileum

Het landelijk bureau DISK viert in april 1997 zijn 25-jarig jubileum. Dit zilveren jubileum vindt plaats op 11 april 1997, waarbij voorzitter Theo Salemink namens het bestuur de DISK prijs instelt, toe te kennen door de staf van landelijk bureau DISK, aan plaatselijke projecten. In het jaar 2002 is de DISK Prijs samengevoegd met de Ab Harrewijn Prijs, die een eigen site voert: www.abharrewijnprijs.nl. Hub Crijns is namens het DISK netwerk betrokken bij de jury en de uitreiking van de Ab Harrewijn Prijs, elk jaar op 13 mei.

Veranderingen in kerkelijke structuren en projectenorganisatie

In het eerste decennium van de 21ste eeuw ondervindt Landelijk bureau DISK de krimpeconomie van de kerken. De grote kerken veranderen hun beleid. Oecumene wordt niet meer vanzelfsprekend gevonden. In de bedrijfswereld worden de toegangen lastiger. De twee tendensen versterken elkaar in het veranderen van en later bezuinigen op het arbeidspastoraat. In 2007 zijn in de meeste bisdommen en kerken de samenlevingsvragen bij elkaar gebracht in een missionair en diaconaal aandachtsveld. Landelijk bureau DISK ontwikkelt zich naar een oecumenisch landelijk bureau, dat verschillende diaconale en missionaire projecten uitvoert en van daaruit themagericht (vooral rond geloven en sociaal-economische onderwerpen) voor de kerken toerustend en ondersteunend werkmateriaal ontwikkelt.

Eind van de 20ste eeuw hebben grote veranderingen op kerkelijk protestants gebied plaatsgevonden. De Nederlandse Hervormde Kerk, de Gereformeerde Kerken in Nederland en de Evangelisch-Lutherse Kerk zijn na een tiental jaren Samen-op-Weg verkenningen in 1999 samengegaan in de Protestantse Kerk in Nederland. Er komen veranderingen en tegelijk bezuinigingen. De functie van de CIBB directeur wordt gekoppeld aan die van projectmedewerker Geloof en economie op de afdeling Dienst Missionair Diaconaal werk en Oecumenische relaties. Het bestuur van het CIBB neemt het besluit tot opheffing op 21 januari 2000 en het besluit tot toetreding van de diverse kerkgenootschappen bij de nieuwe Stichting landelijk bureau DISK op 23 januari 2001. Het afscheid van het CIBB vindt met een feestelijk diner plaats op 25 januari 2000.

Aan katholieke kant is de SBN op 8 maart 2000 veranderd in de kerkelijke Landelijke Instelling voor het rooms-katholieke Arbeidspastoraat in Nederland (LIAN). De eerste vergadering van het bestuur LIAN vindt plaats op 10 mei 2000.

De viering van het dertigjarig bestaan van de Stichting Bedrijfsapostolaat Nederland (op 2 dagen na net gehaald) wordt groots gevierd op 7 april 2000, tegelijk met het vijftigjarig jubileum van het katholieke deel van DISK Amsterdam.

Op 30 maart 2002 zijn de statuten van het bureau gewijzigd. Statutair wordt het landelijk bureau DISK een Stichting, waarvan kerkgenootschappen lid of waarnemer zijn.

Wisselingen in voorzitters, directie en staf vanaf 1972 tot heden

Na de bevordering van de eerste voorzitter van SBN en DISK Boy Trip (1972-1973) tot minister werd Ir. Dick de Zeeuw (1973-1980) de voorzitter, opgevolgd door Prof. Dr. Rob van Kessel (1980-1984). Zijn katholieke opvolgers zijn Herman Bode (1985-1993), Dr. Theo Salemink (1993-1999), Dr. Joop Roebroek (1999 –2007) en Dr. Jozef Wissink (2008-heden). De voorzitter van CIBB en eerste vice-voorzitter van DISK is Ds. Henk Wethmar (1972-1978), opgevolgd door Jan van Os van den Abeelen (1978-1982), Drs. Jan E. van Veen (1982-1985), Ir. Eimert van Herwijnen (1985-1993), Ds. Jan van Drie (1993 tot 2001). Zij worden opgevolgd door Drs. Richard Vissinga (sinds 2001), tot 2007 vice-voorzitter van DISK en sinds 8 juni 2007 de voorzitter.

De tweede directeur van het CIBB en de eerste protestantse van DISK Drs. Hendrik Jan ter Bals is benoemd in augustus 1972 en vertrekt na tien jaar in februari 1982. Het zal dan ruim

twee jaar gaan duren, voordat de Synodes van de Nederlands Hervormde Kerk en de Gereformeerde Kerken in Nederland het groene licht geven voor de vervulling van de vacature. Begin 1984 start Dr. Henk Koetsier zijn werk en hij gaat in 1995 met vervroegd pensioen. Zijn opvolger is Dr. Hielke Wolters (1995-2000), bij zijn komst arbeidspastor bij de Stichting Evangelie en Industrie provincie Gelderland en na zijn vertrek directeur van het oecumenisch centrum Oikos. Hij wordt opgevolgd door Dr. Trinus Hoekstra (2000), bij zijn komst arbeidspastor bij de Stichting Evangelie en Industrie provincie Gelderland, die tot op heden de functie van mededirecteur van landelijk bureau DISK combineert met die van projectwerker Kerk in Actie van de Protestantse Kerk in Nederland.

De rooms-katholieke directeur na het vertrek van Jan Scheffers in 1975 is sinds 1 september 1976 pater Joop Zwart o.carm. Na 12,5 jaar inzet in enerverende relaties met kerken en basis moet hij om gezondheidsredenen uitzien naar rustiger werk en tijden. In juni 1988 volgt Drs. Hub Crijns hem op. Hij beschikt over een jarenlange ervaring in het werk, als industrie- en jongerenpastor in het bisdom Breda en als staffunctionaris in de diocesane dienstverlening in het aartsbisdom Utrecht. Vanaf mei 2004 tot september 2008 combineert hij zijn directiefunctie met die van senior beleidsmedewerker van de bisschopferent voor Kerk en Samenleving en Diaconie van de R.-K. Bisschoppenconferentie in Nederland. Tijdens de jaarvergadering van het bestuur DISK van 28 mei 2013 ontvangt Hub Crijns van burgemeester Wolfson van Utrecht de versierselen van Ridder in de Orde van Oranje Nassau als blijk van erkenning. Na het publieke einde van Landelijk bureau DISK in mei 2014 behartigt Hub Crijns de afbouw van de organisatie, het ordenen van het grote archief en het uitruimen van het gebouw. Op 1 april 2017 viert hij zijn 40-jarig jubileum als pastoraal werker, actief binnen het arbeidspastoraat.

Ook in de secretariële en administratieve ondersteuning veranderen de namen. Elly van Leeuwen-Aarsman neemt in 1988 afscheid en zij wordt opgevolgd door Marja Vliegenthart-de Jong, en haar functie groeit uit tot officemanager. Spoedig daarna wordt Doede Simonides benoemd voor de boekhouding en verdere bureau werkzaamheden (1988-1998), gevolgd door de parttime aanstelling van Ankie Pranger-Kuperus (sinds 1990), eerst als typiste, later als secretarieel-administratief medewerker. Met ingang van 2003 komt het secretariaat van de werkgroep Arme Kant van Nederland/Eva naar landelijk bureau DISK en wordt Mariet Crijns-Kusters aangetrokken als secretarieel-administratief medewerker. Zij blijven alle drie in dienst tot juli 2014.

Op stafniveau worden voor diverse projecten parttime medewerkers aangetrokken: John Moyer (1979-1980), Bert Noordegraaf (1983-1984), Kees Tinga (1987-1988), Ab Harrewijn (1988), Gerard van Eck (1990-heden), Esther van der Panne (1994-2002), Jet Schouten (2003-2006), Jan Baronner (2005-2006), en Hanneke Arts-Honselaar (2008-2010).

Voor het werk van de werkgroep Arme Kant van Nederland/EVA Trudi Koek (2000-2002), Evelyn Schwarz (2002-2005), Lotte Nijland (2005-2006), Nel de Boer (sinds november 2006), Peter de Bie (sinds januari 2008).

Freelancers hebben eveneens hun medewerking gegeven aan het bureau: Evert Marsman (1979-1980), Carla Scheide-Lindemann (1987-1989), Frans van der Horst (1998-1999), Jan Jonkers (2003-2006), Agnes Reeling Brouwer (sinds 1999), Marije van Dodeweerd (2005-2008), Rob Kuppens (2007-2008), Jan Jorrit Hasselaar (2007-2008), Peter Osendarp (2008-2009), Hetty Doeze-Jager (2008-2009), Jan Schrauwen (2008-2009), Anne Pier van der Meulen (2009-2011), Dolf Mulder (2010-2014).

Stichting Steunfonds DISK

In de jaren tachtig is er al flink gediscussieerd over de financiële toezeggingen van kerken inzake de directeur functies van Landelijk bureau DISK. Ook het plaatselijke arbeidspastoraat (R.-K., protestants of oecumenisch) worstelt met de vraag of er voldoende inkomsten beschikbaar zijn om de salarissen te financieren. Voor de activiteiten is extra geld nodig. Om al die redenen heeft het bestuur van Landelijk bureau DISK in 1989 de Stichting Steunfonds DISK opgericht, met als belangrijkste doelstelling het ondersteunen van het arbeidspastoraat, plaatselijk, landelijk en internationaal. De Stichting Steunfonds DISK organiseert elk jaar

een donateuractie, daarbij ondersteunt door Landelijk bureau DISK. Plaatselijk arbeidspastoraat en het Landelijk bureau DISK kunnen elk jaar projecten of initiatieven voor subsidiëring aan het bestuur voorleggen. In de loop van de jaren gaat deze eigen bron van financiële middelen steeds belangrijker worden bij het opstellen van projecten met meerdere bronnen van financiering. Na het einde van de publieke activiteiten van Landelijk bureau DISK heeft het bestuur de Statuten van Steunfonds DISK gewijzigd naar een bredere doelstelling, waarmee activiteiten en initiatieven binnen kerken ondersteund kunnen worden, die te zien zijn als een voortzetting van het arbeidspastoraat en landelijk bureau DISK. De voorzitters van het Steunfonds DISK zijn Ds. Jan van Veen (1990-1994), Herman Bode (1994-2001), Toos Jongma-Roelants (2001-2004), Ron van Leeuwen (2004-2011), Ploni Robbers-van Berkel (2011-heden)

Dertigjarig bestaan in 2002

Het dertigjarige bestaan is niet publiek gevierd. In de twee jaar ervoor is duidelijk geworden dat het protestantse arbeidspastoraat lokaal al verdwenen is, terwijl de r.-k. bisdommen besluiten nemen om het katholiek arbeidspastoraat binnen vier jaar te gaan opheffen. Aan protestantse kant is al bezuinigd op de participatie in de functie van de landelijk directeur. Aan katholieke kant wordt eenzelfde bezuiniging voorbereid, die ertoe zal leiden dat de katholieke directeur vanaf mei 2004 tevens beleidsmedewerker Kerk en Samenleving en diaconie van de RK Bisschoppenconferentie in Nederland zal worden. Deze dubbelfunctie heeft geduurd tot en met september 2008.

De viering van het 30-jarig jubileum van het bureau wordt bescheiden gevierd op 11 april 2002 met het uitdelen van een gedichtenbundel 'Vallend licht' van oud-collega arbeidspastores Leo Mesman en Ton Kamphof aan team en bestuurders.

Verhuizing in 2005

Door de verkoop van het huis Noordermarkt 26 van de paters kapucijnen aan het bisdom Haarlem in 1997 en het einde van het arbeidspastoraat in het bisdom Haarlem bij het vertrek van Els Nicolas als laatste medewerker van Amsterdam DISK wordt het huis door het bisdom verkocht. Landelijk bureau DISK moet verhuizen. Landelijk Bureau DISK verlaat op 1 juni 2005 na ruim 33 jaar de Noordermarkt in Amsterdam en verhuist naar Den Bosch, Luijbenstraat 17, naar het pand waar tot voor kort Cura Migratorum zetelde. Het pand in Den Bosch is in eigendom van Actioma, het landelijke centrum voor het katholiek maatschappelijk activeringswerk, en het kent vanaf de Tweede Wereldoorlog in de vorige eeuw een belangrijke functie in het landelijk katholiek Maatschappelijk werk en vanaf de jaren zeventig het maatschappelijk activeringswerk.

Viering zevende lustrum

De viering van het zevende lustrum op 5 juni 2007 is samengevallen met het publieke afscheid van LIAN en DISK voorzitter Joop Roebroek en secretaris Ab Keressies op vrijdagmiddag 8 juni 2007. Als nieuwe voorzitter van DISK is Ds. Richard Vissinga welkom geheten, evenals dr. Jozef Wissink als nieuwe voorzitter van LIAN en vice-voorzitter van landelijk bureau DISK.

Het werk van landelijk bureau DISK heeft zich steeds meer ontwikkeld tot uitvoerder van programma's en projecten op het terrein van arbeid, zorg en inkomen. Sinds 2007 zijn er drie grotere werklijnen in ontwikkeling: geloof en economie, waarin aandacht wordt gegeven aan betaalde arbeid, economie, maatschappelijk verantwoord ondernemen, duurzaamheid. Het tijdschrift 'Ondersteboven' hoort bij dit programma. Als tweede De arme Kant van Nederland/EVA, waarin de campagne tegen verarming en verrijking, gaande sinds september 1987, in periodes van telkens drie jaar wordt voortgezet. Het tijdschrift 'Arme Krant van Nederland' hoort bij dit programma. Een derde diaconaal programma, waarin met name de ondersteuning van de diaconie aan rooms-katholieke kant wordt verricht, is vanaf de jaren ne-

gentig in ontwikkeling. Het tijdschrift 'Diakonie & Parochie' is de stem van dit programma. Elk programma heeft tevens een eigen site. In 2010 komt binnen de kerken het programma SchuldHulpMaatje in ontwikkeling met dank aan een grote subsidie van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Vanuit de ontstane werkrelatie met het Landelijk Katholiek Diaconaal Beraad is landelijk bureau DISK ook bij dit programma betrokken.

Veertig jaar landelijk bureau DISK

Het jaar 2012 is aangebroken en hoewel er meermalen gedacht is dat landelijk bureau DISK dit jaar niet zou halen, is het heuglijke feit toch bereikt. In de grote programma's van 2012-2014 hebben kerken en fondsen voldoende ingetekend om deze te kunnen uitvoeren. Kerk in Actie en Cordaid Programma Nederland zijn hierin de grote partners. Gekeken naar de datum van de ondertekening van de oprichtingsakte, kan het bestuur op 5 juni 2012 tosten en elkaar geluk wensen met deze mijlpaal. In dit kroonjaar wordt er door de werkgroep Arme Kant van Nederland/EVA op 29 september 2012 een zilveren jubileum gevierd.

Meer dan genoeg werk

Het rare is dat er tussen 2012 en 2014 over werk niet te klagen is. In de verschillende programma's is er genoeg te doen en de voortdurende economische crisis met allerlei negatieve gevolgen zorgt daar mede voor.

In 2012 heeft landelijk bureau DISK belangrijke inspanningen geleverd om de actuele ontwikkelingen in de economische crisis te volgen en hanteerbaar te maken voor kerken en onze achterbannen. Het jaar 2013 opent met de handreiking 'Flexibel en bezielde?', waarmee tegelijk de inzet in 2013 is aangegeven. De handreiking biedt tevens suggesties voor bid- en dankdag voor gewas en arbeid in maart en november en de zondag van de arbeid op 1 mei. Het tijdschrift 'OndersteBoven' publiceert reflecties over en ervaringen met de crisis. Het nummer met de handreiking rond werkloosheid raakt uitverkocht en is digitaal op de site gezet. Er is alle aanleiding om opnieuw stevig te putten uit het handboek Arbeid en Kerk Arbeid, zin en geloof met handreikingen ook rond arbeid en werkloosheid.

DISK volgt ook mensen en hun ervaringen rond economie, duurzaamheid en talenten. Gedurende deze jaren wordt een spel ontworpen, dat mensen individueel en in groepsverband kunnen spelen en waarmee ze kunnen nagaan of hun talenten ingezet kunnen worden rond duurzaamheid. Zie verder op www.duurzaamheidentalenten.nl.

Ervaringen en praktijkverhalen van kerken rondom duurzaamheid worden verzameld op de site duurzamekerk.nl en dit digitale platform heeft het afgelopen jaar een vernieuwing en update doorgemaakt. Na het jaar 2015 is deze site gesloten, omdat er geen nieuwe ervaringen werden toegevoegd.

In vervolg op het symposium 'Eerlijk duurt het langst' van najaar 2012 met vooral een sociaal-ethische insteek is er op 30 november 2013 het Symposium 'Eerlijk zullen we alles delen', met een vooral een praktische insteek.

Sociale en diaconale activiteiten

Vanuit de werkgroep Arme kant van Nederland/EVA is Landelijk bureau DISK betrokken bij de zoveelste herziening van de sociale zekerheid en de ondersteuning van kerken in hun diaconale taak. Met 'De Boodschappenmand 2012' en actuele vervolgen in de 'Arme Krant van Nederland' komen mensen in woord en beeld en hoe zij rondkomen op of onder de armoedegrens. Op het einde van de maand oktober 2013 wordt het onderzoek naar diaconale hulp door kerken 'Armoede in Nederland 2013' gepresenteerd. Dit onderzoek vindt om de drie jaar plaats. De hulpvragen bij kerken blijken te zijn toegenomen, vooral door mensen zonder betaald werk en/of met schulden.

Vanaf de start in 2009 participeert Landelijk bureau DISK met name namens de R.-K. Kerk mee in het netwerk van SchuldHulpMaatje, dat op 18 november 2013 in Zoetermeer als de

zestigste plaats activiteiten is gaan ontplooiën. In het jaar 2014 is het netwerk actief in het oprichten van een landelijke Vereniging. Zie verder op www.schuldhulpmaatje.nl.

De Ab Harrewijn Prijs met aandacht voor projecten aan de onderkant van de samenleving blijft in de jaren 2012-2014 aan bekendheid winnen. De jury ontvangt ieder jaar rond de 20 voordrachten, waaruit elk jaar vijf genomineerden worden gekozen, die tijdens de publieke prijsuitreiking op 13 mei met elkaar in strijd gaan. Elke genomineerde ontvangt een bedrag van 1.500 euro en de winnaar 5.000 euro en een kunstwerk (dat voor een jaar in bruikleen wordt gegeven). Zie www.abharrewijnprijs.nl.

De ondersteuning van het katholieke netwerk van diaconie en caritas vindt plaats door middel van het tijdschrift 'Diakonie & Parochie' en het organiseren van verschillende studie- en werkdagen gedurende het jaar. Als digitaal platform functioneert www.rkdiaconie.nl.

Grote zorgen en een onverhoopt einde

En toch zijn er in de loop van 2013 en 2014 grote zorgen om Landelijk bureau DISK overeind te houden. Bij kerken, bij fondsen, in de samenleving klinkt voortdurend het woord bezuinigen. Landelijk Bureau DISK is de laatste jaren actief met steeds minder zekerheden wat financiering op langere termijn betreft. Het bestuur van het Landelijk Bureau DISK heeft daarom het besluit moeten nemen om ingaande juli 2014 met de activiteiten te stoppen. Het personeel is per die datum ontslagen. Van enkele activiteiten is duidelijk dat ze doorgang kunnen vinden buiten het kader van de huidige werkorganisatie van Landelijk Bureau DISK. Mededirecteur Trinus Hoekstra blijft werkzaam bij Kerk in Actie en blijft samen met de Raad van Kerken in Nederland werken aan materiaal voor viering en gesprek op het terrein van geloof, arbeid en economie. Op vrijdag 16 mei 2014 is in Amersfoort tijdens de 'vaarwelbijeenkomst' het mandaat teruggegeven aan de kerken. Sindsdien is het bestuur ondersteund door directeur Hub Crijns actief met de afbouw van de organisatie.